

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Zlínský kraj byl ustanoven k 1. lednu 2000 na základě Ústavního zákona č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Vznikl sloučením okresů Zlín, Kroměříž a Uherské Hradiště, které patřily k Jihomoravskému kraji, a okresu Vsetín, který spadl do Severomoravského kraje. Spolu s Olomouckým krajem tvoří region soudržnosti Střední Morava. S účinností od 1. 1. 2003 se vytvořilo 13 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně), v jejichž rámci působí 25 územních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (obce II. stupně). K 1. 1. 2021 byly obce Valašské Příkazy a Študlov přesunuty z okresu Vsetín do okresu Zlín.

Zlínský kraj se nachází na východě republiky, přičemž jeho východní okraj tvoří hranici se Slovenskem. Na jihozápadě sousedí s krajem Jihomoravským, na severozápadě s Olomouckým a v severní části s krajem Moravskoslezským. Svou rozlohou 3 963 km² je čtvrtým nejmenším krajem v republice. Má celkem 307 obcí (z toho 30 měst), ve kterých ke konci roku 2024 žilo 578 998 obyvatel. Hustota zalidnění 146 obyvatel/km² převyšuje republikový průměr. Nejvyšší zalidněnost je v okrese Zlín (184 obyvatel/km²) a nejnižší v okrese Vsetín (125 obyvatel/km²).

Území kraje má členitý charakter. Z převážné části je kopcovitý, tvořený pahorkatinami a pohořími. Podél řeky Moravy se táhne rovinatá úrodná oblast - Haná na Kroměřížsku a Slovácko na Uherskohradištsku. Severní částí kraje procházejí Moravskoslezské Beskydy s nejvyšší horou Čertův mlýn (1 206 m n. m.), na východě se rozkládají Javorníky s nejvyšší horou Malý Javorník (1 019 m n. m.) a dále směrem k jihu Bílé Karpaty s nejvyšší horou Velká Javořina (970 m n. m.), které také tvoří hranici se Slovenskem. Směrem k jihu od Moravskoslezských Beskyd vybíhá Hostýnsko – Vsetínská hornatina a Vizovická vrchovina. Na jihozápadě kraje se zvedají Chřiby s nejvyšším bodem Brdo (587 m n. m.). Mezi Chřiby a výše zmíněnými pahorkatinami probíhá od západu z Olomouckého kraje Hornomoravský úval přes okres Kroměříž až do okresu Zlín. Kolem řeky Moravy, v okrese Uherské Hradiště, se nachází Dolnomoravský úval, který dále pokračuje do Jihomoravského kraje. Od západu k jihu, přes oba úvaly, teče největší řeka kraje Morava, do které se vlévá většina toků protékajících územím. Jsou to především v severní části řeka Bečva a v jižní části řeka Olšava.

Kraj má relativně příznivé klimatické podmínky. Z hodnot naměřených v meteorologické stanici na území kraje byla v roce 2024 zjištěna průměrná teplota vzduchu 11,8 °C a celkový úhrn srážek 816,9 mm.

Většina půd je minerálně chudá, s výjimkou draslíku a hořčíku, s nedostatkem humusu. Jsou to hnědé půdy vrchovin a podzoly, které směrem k jihu místy přecházejí do hnědých půd nižších poloh. Na rozdíl od kopcovité a hornaté části s chudými štěrkovitými a kamenitými středně těžkými až těžkými půdami je v obou úvalech úrodná hnědozemě i černozemě a v okolí řeky Moravy také kvalitní lužní půdy.

Pro svažitost a členitost terénu velké části kraje je obdělávání půdy obtížné. Z celkového půdního fondu kraje činí 48,4 % zemědělské a 51,6 % nezemědělské půdy. Nejvíce zemědělské půdy má okres Uherské Hradiště (56 547 ha, z toho je 67,1 % půdy orné). Zcela odlišné rozdělení půdy je v okrese Vsetín, ve kterém je podíl nezemědělské půdy výrazně vyšší (64,5 %) a z níž 85,3 % zabírají lesy, převážně smrkové.

Kraj je chudý na nerostné suroviny. Využívána jsou hlavně ložiska cihlářských hlín, štěrkopísků (tato ložiska mají celorepublikový význam) a stavebního kamene, místní význam má těžba pískovce. V omezené míře se vyskytují naleziště ropy a zemního plynu.

Zlínský kraj má chráněná krajinná území o velké rozloze. Velkoplošná území zahrnují dvě chráněné krajinné oblasti, Beskydy a Bílé Karpaty, které představují zhruba 30 % území. CHKO Bílé Karpaty patří mezi šest biosférických rezervací UNESCO v republice. Na území kraje se dále nachází 44 přírodních rezervací, z toho 6 národních, a 163 přírodních památek, z toho 2 národní. V červenci 2000 bylo založeno sdružení právnických osob Euroregion Bílé-Biele Karpaty, zaměřené na všestranný rozvoj přeshraniční spolupráce regionů na území chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty. Euroregion zahrnuje území působení sdružení „Región Biele Karpaty“ se sídlem v Trenčíně a území působení sdružení „Region Bílé Karpaty“ se sídlem ve Zlíně. Českou část euroregionu tvoří okresy Uherské Hradiště, Zlín a Vsetín.

V roce 2024 žilo na území Zlínského kraje 578 998 obyvatel. Vývoj věkového složení je charakterizován zvyšujícím se podílem obyvatel v poproduktivním věku, kdy proti roku 2023 se podíl obyvatel starších 64 let zvýšil z 22,0 % na 22,3 %. Průměrný věk obyvatel Zlínského kraje v roce 2024 činil 44,2 let.

Ekonomika v kraji byla a je založena především na zhodnocování vstupních surovin a polotovarů. V tvorbě hrubého domácího produktu se Zlínský kraj řadí na 10. místo mezi kraje v ČR. V roce 2024 dosáhla průměrná hodnota HDP na 1 obyvatele kraje 610 231 Kč. Průmyslový potenciál Zlínského kraje tvoří podniky zpracovatelského průmyslu, kterých je 14,7 % z celkově registrovaných ekonomických subjektů. Zejména jde o podniky průmyslu kovodělného a dřevozpracujícího.

V bytové výstavbě bylo během roku 2024 dokončeno na území kraje 1 293 bytů, z toho 835 v rodinných domech. Průměrná obytná plocha dokončeného bytu činila 77,8 m².

K 31. 12. 2024 registroval Český statistický úřad ve Zlínském kraji celkem 132 315 právnických a fyzických subjektů, z nichž 16 795 mělo zaměstnance, s počtem zaměstnanců 25 a více bylo 1 803 firem.

Úřady práce ve Zlínském kraji evidovaly celkem 13 279 uchazečů o zaměstnání, podíl nezaměstnaných osob byl 3,41 %. V rámci kraje měl nejvyšší podíl nezaměstnaných osob okres Vsetín (4,41 %), naopak nejnižší okres Zlín (2,77 %).

Síť předškolních a školních zařízení v kraji představuje 320 mateřských škol, 264 základních škol, 73 středních škol včetně 17 gymnázií, 1 konzervatoř, 10 vyšších odborných škol. Ve Zlínském kraji sídlí jediná vysoká škola s veřejnoprávním statutem - Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, která poskytuje vzdělání na 6 fakultách.

Na jednoho lékaře v rámci kraje připadá 238 obyvatel. Zdravotní péče je zabezpečena stabilizovanou sítí nemocnic, přičemž akutní péči poskytuje 8 nemocnic s 2 202 lůžky.

V roce 2024 bylo evidováno 168 730 příjemců důchodů, z nichž 139 425 pobíralo plný starobní důchod.

V 517 hromadných ubytovacích zařízeních na území Zlínského kraje se v roce 2024 ubytovalo 819 930 hostů, z toho 116 005 cizinců.

Zlínský kraj je svéráznou turistickou oblastí, jeho atraktivita vyplývá z množství přírodních, kulturních a historických památek. Nikde jinde v České republice nelze najít oblast, která nabídne současně hory, zahradní architekturu, lázně, vinařská údolí, pozůstatky Velkomoravské říše, řadu církevních památek a historicky cenných staveb, jakož i ojedinělý příklad moderní baťovské funkcionalistické architektury. Skutečnost, že se zde setkávají tři národopisné celky: úrodná Haná, pohostinné Slovácko a svérázné Valašsko, také výraznou měrou přispívá k originalitě kraje.

Desetitisíce návštěvníků přijíždějí každoročně za zdravím, relaxací a odpočinkem do největších moravských lázní v Luhačovicích. Ty mají dlouholetou tradici v léčbě dýchacích cest, trávicího ústrojí, diabetu a pohybového aparátu. Proslulé jsou přírodními léčivými prameny, příznivými klimatickými podmínkami a také typickou architekturou.

Region nabízí bohaté sportovní vyžití. Kvalitní lyžařské dráhy pro sjezd i běh skýtají například Pustevny, Portáš, Velké Karlovice, hřebeny Chřibů a Hostýnských vrchů. Podél toku řeky Moravy prochází Moravská cyklostezka, která navazuje na rakouské a slovenské cyklostezky. Horolezci mohou trénovat v Pulčínských, Lačnovských nebo Čertových skalách. Na území kraje se nachází vodní nádrže Horní Bečva, Bystřička, Ostrožská Nová Ves, Rusava, Pozlovice, Smradavka. Originální zážitek přináší plavba po Baťově kanálu.

Celosvětovému uznání se těší Podzámecká i Květná zahrada a Arcibiskupský zámek v Kroměříži, které jsou zapsány do Listiny světového dědictví UNESCO. Za zmínku stojí město Holešov s muzeem židovské kultury, gotický hrad Buchlov, barokní zámky v Buchlovicích a Vizovicích, poutní místa Velehrad a Hostýn. Jediný je archeoskanzen Modrá, Památník Velké Moravy ve Starém Městě, Valašské muzeum v přírodě a skanzen v Rožnově pod Radhoštěm, areál staveb na Pustevnách, socha pohanského boha Radegasta a sousoší Cyrila a Metoděje na Radhošti.

K událostem dokumentujícím národopisnou bohatost regionu patří Jízda králů ve Vlčnově, Fašank ve Strání, Slovácké slavnosti vína v Uherském Hradišti nebo Kopaničářské slavnosti ve Starém Hrozenkově. Každoročně se ve Zlíně koná Mezinárodní festival filmů pro děti a mládež, v Uherském Hradišti Letní filmová škola. Hojně navštěvované jsou Barum Czech Rally Zlín - soutěž českého mistrovství v rally a mistrovství Evropy, Masters of Rock - největší mezinárodní rockový open-air festival v ČR, Vizovické Trnkobraní – hudební festival s originální soutěží v pojídání švestkových knedlíků. Vděčným centrem pro návštěvníky Zlínského kraje je jediná kovová ZOO v Evropě, která se nachází ve Starém Městě či Muzeum obuvi ve Zlíně. K nejvíce navštěvovaným však patří zoologická zahrada se zámekem v Lešné.